

*О.Є. ГУДЗЬ, доктор економічних наук, професор
П.А. СТЕЦЬЮК, доктор економічних наук, завідувач відділу
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»*

Напрями удосконалення державної підтримки кредитного забезпечення галузі тваринництва

Посилення глобалізаційних процесів на світових ринках продовольства та сільськогосподарської продукції, зростання чисельності населення і підвищення рівня життя у країнах, що розвиваються, відкривають широкі перспективи для вітчизняних аграрних підприємств, зокрема створюють умови для відтворення й подальшого розвитку галузі тваринництва за рахунок стимулювання нарощування внутрішнього виробництва та експорту продукції тваринництва. Одночасно інтеграція України до СОТ і пов'язане з цим зниження рівнів захисту та обсягів державної підтримки національних аграрних підприємств зумовлюють необхідність підвищення конкурентоспроможності вітчизняного тваринництва й суміжних з ним галузей на світовому та національному ринках. Реалізація зазначеного пріоритету потребує розробки комплексу організаційно-економічних заходів державної кредитної підтримки, спрямованого на підвищення ефективності функціонування тваринницької галузі шляхом зниження витрат на всіх

етапах виробництва і просування продукції на світові ринки.

Загально визнаним науковим надбанням із кредитного забезпечення агросфери є розробки таких визначних відомих учених, як: В. Борисової, В. Гейця, М. Дем'яненка, В. Лагутіна, П. Лайка, Ю. Лупенка, Б. Луціва, М. Маліка, А. Мороза, О. Непочатенко, П. Саблука, В. Савчука та ін. Належно оцінюючи існуючі наукові напрацювання, водночас слід відзначити недостатність наукового пошуку пропозицій щодо напрямів удосконалення державної підтримки кредитного забезпечення галузі тваринництва, можливостей використання для цього новітніх інноваційних фінансових технологій, що адекватні викликам і загрозам сучасного економічного простору та відповідають запитам вітчизняних банків.

Метою статті є пошук і наукове обґрунтування напрямів удосконалення державної підтримки кредитного забезпечення галузі тваринництва й розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення банківськими

кредитами стабільного та ефективного доступу тваринництва .

Сучасний етап розвитку аграрної економіки характеризується низкою позитивних зрушень: піднесенням виробництва, зміщенням акцентів державної політики на ринково-орієнтовані методи управління, створенням і розвитком елементів ринкової інфраструктури. Однак за роки незалежності виробництво валової продукції сільського господарства знизилося на 31,1 %, у тому числі рослинництва – на 11,8, тваринництва – на 47,2 %. З 2000 року відбувається поступове зростання виробництва валової продукції, приріст якої у 2010 році становив 41,6 % порівняно з 1999 роком, у т. ч. рослинництва – 65,8, тваринництва – 17,7 %. За означений період значно скоротилося поголів'я худоби: великої рогатої – в 5,1 раза, корів – в 3,2, свиней – в 2,4, овець – в 4,9 раза. Основними проблемами галузі тваринництва вважається: зменшення поголів'я великої рогатої худоби, особливо корів, в аграрних підприємствах; утримання господарствами населення 66 % поголів'я великої рогатої худоби, близько 55 % свиней та неспроможність виробляти продукцію, що відповідає міжнародним стандартам якості; загальне скорочення обсягів виробництва продукції скотарства; імпорт в Україну продуктів харчування тваринного походження низької якості, що робить неконкурентоспроможною на внутрішньому ринку аналогічну українську продукцію; відсутність вітчизняної селекційно-плеємної бази високопродуктивних порід ВРХ і свиней; зменшення частки виробництва високоякісного м'яса великої рогатої худоби та свиней, заміна його дешевшим та менш енергетично цінним м'ясом птиці, переважно курятини інтенсивної технології вирощування.

За цих умов посилюється роль кредиту в розвитку галузі тваринництва, в якій нині склалася ситуація, коли потреби у кредитних ресурсах зростають, а можливості їхнього забезпечення зменшуються¹. Спад кредитної активності пов'язаний з нестабільністю розвитку та кризовими явищами, що тривають у цій галузі, а також відсутній

дієвий механізм нагромадження внутрішніх фінансових ресурсів. Маючи великий агро-ресурсний потенціал, величезні земельні масиви, кваліфіковані кадри, тваринницька галузь не приваблює вітчизняних та іноземних кредиторів і з самого початку аграрних реформ не увійшла до переліку кредитно привабливих (за винятком птахівництва). Банкіри бажають вкладати свої кошти у прибутковіші галузі. Тому в 2000–2011 роках обсяги кредитів у галузі тваринництва були в 11,4 раза нижчі, ніж у рослинництво чи переробку й займали лише 3,7% загального обсягу кредитів в АПК України.

Водночас динамічний розвиток кредитного забезпечення тваринницької галузі є одним із найважливіших індикаторів розвитку аграрної сфери та зростання добробуту, який визначає зміну сукупного попиту і, в перспективі, обсягу виробленого продукту й рівня зайнятості. Будучи стрижневим фактором стабілізації в аграрній сфері та макроекономічної рівноваги, кредитне забезпечення, у свою чергу, є складним процесом, що залежить від комплексу різних чинників. Економічне зростання активізувало фактори, що стимулюють залучення кредитів. При цьому реалізація загальних закономірностей кредитного забезпечення значно модифікувалася.

На нинішній час прикметним є відсутність прогнозування ймовірних наслідків розвитку ринкових перетворень; доступ до джерел кредитного капіталу серйозно обмежений, а самі джерела незначні; основні кредитні умови для агровиробників у доступній для огляду перспективі досить примарні; відсутні ефективні концепції подолання негативних наслідків ретроспективних процесів; будь-який довгостроковий кредитний проект у тваринництво пов'язаний із ризиком і передбачає компроміс між різними кредитними цілями; постійно порушується галузевий баланс та баланс інтересів інвесторів. Виявлено пряму залежність між обсягами кредитів і наступними кількісними показниками: поголів'ям худоби, валовим виробництвом продукції тваринництва тощо. Не виявлено прямої залежності між обсягами кредитів й такими показниками, як про-

¹ Алексійчук В. М. Кредитне обслуговування АПК: досвід та напрями розвитку / Алексійчук В. М. – К.: ІАЕ УААН, 1998. – 92 с.

дуктивність тварин, рівень товарності, рівень рентабельності, якість продукції та ін.

Оцінка вітчизняної практики показує, що зростання обсягів наданих кредитів аграрним підприємствам останніми роками здійснювалося в умовах зниження кредитної ставки й розширення асортименту кредитних продуктів¹. Однак кризова ситуація в країні зумовила поглиблення проблемних питань стосовно кредитного забезпечення галузі тваринництва. Цільову групу агрокредитування становили: рослинництво – 85%, тваринництво – 14 та інші – 1%.

На обсяги кредитування тваринництва істотно вплинуло те, що виробництво валової продукції цієї галузі в особистих господарствах населення протягом 1990-2011 років зростало, а їхня частка у загальному обсязі, починаючи з 1996 року, домінувала (54,0-71,8%). Особисті селянські господарства значною мірою розв'язували проблему зайнятості селян, проте вони не можуть домінувати у найближчій перспективі.

Потреба галузі тваринництва у кредитних коштах не забезпечується у повному обсязі². По короткострокових ресурсах вона покривається на 15 %, а по довгострокових – лише на 2%.

Виробничі потужності й техніка галузі потребує якісного та кількісного оновлення, що можливе лише при залученні довгострокових кредитів. Основними перешкодами у збільшенні довгострокових кредитних вкладень банків у галузь тваринництва є дефіцит довгострокових ресурсів банків; слабкий фінансовий стан аграрних підприємств; недосконале правове регулювання відносин, пов'язаних із забезпеченням довгострокових кредитів.

Результати аналізу фінансового стану аграрних підприємств показали, що понад 70% з них вважаються некредитоспроможними для довгострокових вкладень, що вимагає впровадження нових умов, форм кредитування і введення нових кредитних про-

дуктів для галузі тваринництва³. Тобто, незадовільний фінансовий стан багатьох підприємств, недостатнє забезпечення кредиту, якого вимагають банки, відсутність позитивної кредитної історії утруднюють, а в окремих випадках унеможливають одержання довгострокових банківських кредитів. Існуючий мораторій на іпотеку земель сільськогосподарського призначення уповільнює розвиток кредитного забезпечення галузі тваринництва та реалізації довгострокових проектів із розширення тваринницьких приміщень чи модернізації галузі.

При цьому через посилення конкуренції можливе підвищення кредитних ризиків, що може зробити жорсткішими вимоги до позичальників і спричинити збільшення кредитної ставки, яка й так є високою⁴. Дорогі кредити зроблять тваринницьку продукцію неконкурентоспроможною, а самі підприємства нерентабельними і фінансово нестійкими. В таких умовах доступнішим джерелом фінансування для аграрних підприємств залишатимуться кредити з компенсацією відсоткової ставки.

Слід відзначити велику нерівномірність державної кредитної підтримки серед агропідприємств. Так, у 2006-2011 роках більше 70 % підприємств не мали кредитної підтримки, 20% – одержали лише 3% від загальної суми підтримки, що становило менше 1% від реалізованої ними продукції, а 6% підприємств мали 74% суми кредитної підтримки (10% суми реалізованої продукції). Здешевлення вартості кредитів у 2009-2011 роках одержали лише 3 % агропідприємств.

Аналіз доступності кредитних ресурсів для суб'єктів господарювання аграрної сфери здійснено зіставленням середньої процентної ставки за кредит і рентабельності їх активів. З'ясовано, що проблема кредитування галузі тваринництва полягає у невідповідності середньої рентабельності підприємств та позичкового процента. Підтвердженням цього є збільшення частки збитків

¹ Непочатенко О. О. Сучасний стан і перспективи короткострокового банківського кредитування сільськогосподарських підприємств / О. О. Непочатенко, О. В. Яковенко // Зб. наук. праць Уман. держ. аграр. ун-ту [редкол.: А. Ф. Головчук (відп. ред.) та ін.]. – Умань, 2009. – Вип. 70, Ч. 2 : Економіка. – С. 130–135.

² Алексійчук В. М. Кредитне обслуговування АПК: досвід та напрями розвитку / Алексійчук В. М. – К.: ІАЕ УААН, 1998. – 92 с.

³ Дем'яненко М. Я. Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика) : моногр. / М.Я. Дем'яненко, О.Є. Гудзь, П.А. Стецюк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 302 с.

⁴ Зарук Н. Оцінка кредитного потенціала сільськогосподарських підприємств / Н. Зарук, Д. Мурзин // АПК: економіка, управління. – 2007. – № 2. – С. 25–27.

тваринницької галузі при зростанні обсягів її кредитування у 2005-2008 роках.

Таким чином, сучасний стан кредитного забезпечення галузі тваринництва характеризується:

невідповідністю обсягів грошово-кредитних потоків і потреб галузі у кредитних ресурсах (при мінімальній щорічній потребі аграрних підприємств у кредитних ресурсах 5-6 млрд дол. банківське кредитування у 2000-2011 роках за державної підтримки ледь досягало у сприятливі роки 2 млрд дол.);

наявністю неповернених кредитів позичальниками-аграрними підприємствами внаслідок їхнього скрутного фінансового стану;

завищеними кредитними ставками та відсутністю надійного забезпечення повернення кредитних ресурсів;

функціонуванням на кредитному ринку здебільшого універсальних банків, що не спеціалізуються на діяльності в аграрній сфері.

Регулюючи рух кредитів на фінансовому ринку, можна розв'язувати проблеми інтенсивного розвитку окремих галузей тваринництва. Питання активізації кредитних процесів у тваринництві – це одна із найбільш серйозних фінансових проблем, яка вимагає нагального розв'язання, оскільки від якості та своєчасності її розв'язання залежить не тільки рівень економічного розвитку галузі нині, але й виробничий потенціал, що працюватиме в майбутньому.

Особливості кредитного забезпечення тваринництва зумовлені відмінностями галузі й характеризуються наступним: вона належить до ресурсообмежених галузей; вирізняється масовим виробництвом; продукція має обмежені терміни реалізації; традиційно високий рівень споживання продуктів тваринництва в Україні на фоні постійного зниження рівня доходів; виражена сезонність у надходженні сировини на переробку; незбігання піків виробництва та споживання продуктів тваринництва; обмежені терміни зберігання тваринницької сировини, незначні обсяги резервів продукції.

Відбулося істотне згортання кредитної активності водночас із переорієнтацією кре-

дитних ресурсів із довгострокових кредитних проектів на задоволення короткотермінових потреб у предметах праці (кормах, добривах, пально-мастильних матеріалах тощо) в межах одного виробничого циклу¹.

До факторів, що зумовлюють необхідність надання державної підтримки, причини й напрями її здійснення, належать: відносно низькі доходи від тваринницької галузі порівняно з іншими галузями аграрної сфери та економіки загалом; високий ступінь ризиків виробництва продукції тваринництва; висока ресурсомісткість і сезонність галузі; неспроможність сільськогосподарських товаровиробників як операторів ринку протистояти експансії великого капіталу; виконання аграрним сектором вирізняльних від інших секторів економіки, крім товарної функції (виробництво сільськогосподарської продукції) нетоварних функцій (забезпечення продовольчої безпеки, облаштування сільської території, підтримка природної рівноваги тощо); низький рівень розвитку сільської соціальної інфраструктури як складової середовища для відтворення робочої сили для сільського господарства і сфери додаткового працевлаштування селян.

Крім того, продукція тваринництва та його переробки не має вільного й широкого доступу на світовий ринок. Це пояснюється, передусім, насиченістю і гострою конкуренцією на аграрних світових ринках та їх сильною митною захищеністю.

Загальним недоліком аналізованої системи кредитної підтримки галузі тваринництва є переважання компенсаційно-витратного підходу до розподілу фінансових ресурсів, який не пов'язаний із показниками ефективності господарювання. Це призводить до того, що кошти використовуються нераціонально і не стимулюють розширене відтворення. Часто збиткові або низькорентабельні підприємства одержують значні суми з бюджету порівняно з іншими підприємствами, в тому числі рентабельними.

Доцільно застосовувати новий ефективний механізм розподілу підтримки кредитного забезпечення галузі тваринництва,

¹ Любар О. О. Особливості формування кредитної політики банків при обслуговуванні суб'єктів аграрної сфери / О. О. Любар // Зб. наук. праць Вінн. нац. аграр. ун-ту. Серія «Економічні науки». – 2010. – Т. 2, вип. 5. – С. 224-230.

який би включав сукупність вартісних показників розподілу дотацій, компенсацій, доплат та інших засобів кредитної підтримки, які залежать від собівартості, товарності й прибутковості реалізованої продукції та впливають на фінансовий результат господарювання. Це – інтегральний коефіцієнт, що являє собою рейтингову оцінку кожного агропідприємства, яке претендує на кредитну підтримку і проявляється через коефіцієнти товарності, окупності витрат тощо. Чим вища ця оцінка, тим більша сума кредитної підтримки.

Аналіз здійснення програм кредитної підтримки галузі тваринництва через здешевлення відсоткової ставки за довгостроковими кредитами показує, що це найвитратніша для держави та найменш ефективна для аграрної сфери форма кредитної підтримки. Бюджетні витрати на цей захід вже перевищують 1 млрд грн, які на майбутнє втрачені для держави.

Ця підтримка має ряд недоліків. Перудсім кількісне розмежування ставок за кредити (певні види цільових витрат по кредитах передбачають певні відсоткові ставки компенсації), що є для агропідприємств не завжди зрозумілим і не забезпечує достатніх кредитних потреб останніх. Цільове надання кредиту часто не відповідає першочерговим виробничим інтересам аграрних підприємств, суми відшкодування неістотно впливають на рівень їхньої рентабельності.

У результаті аналізу виявлено, що заходи державної кредитної підтримки проводяться безсистемно, не прив'язані до конкретних трансформаційних перетворень, які необхідно здійснювати в галузі тваринництва. За діючою практикою місцеві органи влади визначали коло підприємств, яким слід надати здешевлені кредити. При цьому до списку часто потрапляли неплатоспроможні, а то й збиткові підприємства, які нездатні своєчасно повернути банківський кредит. Найбільші суми кредитів із компенсацією відсоткової ставки у зоні Лісостепу з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь були одержані підприємствами Київської (120 грн) та Черкаської (110 грн) областей, а найменші – підприємствами Хмельницької області (37 грн). Завдяки такому підходу до креди-

тування аграрної галузі вдалося достатньо ефективно використати бюджетні кошти – на 1 грн компенсації залучено в середньому 20,3 грн кредитів.

За результатами досліджень можна зробити висновок, що державна підтримка кредитування галузі тваринництва в напрямі кредитних гарантій та субсидування процентних ставок у відриві від інших заходів щодо реформування кредитного забезпечення не буде ефективною, оскільки потребуватиме витрачання великих обсягів державних ресурсів. Зокрема невиправданим буде й окреме застосування механізму іпотеки.

Таким чином, основними факторами, що визначають рівень кредитної активності в умовах викликів і запитів сьогодення, є: наявність (чи відсутність) прибутку як основного джерела нагромадження; розмір ставки банківського відсотка; привабливість операцій із державними цінними паперами; наявність (чи дефіцит) в економіці фінансових ресурсів.

Досягнення низьких позитивних значень реальних відсоткових ставок банків, що стимулюють попит на кредитні ресурси, ускладнюються дефіцитом державного бюджету, наявністю високих кредитних ризиків у реальному секторі, зниженням довіри до економічної політики й іншими факторами¹.

Враховуючи обмеженість бюджетних коштів, слід обирати найприйнятніший варіант державної підтримки кредитного забезпечення галузі тваринництва, який би, з одного боку, стимулював проведення структурних змін і запровадження ефективніших технологій у тваринництві, а з іншого – не потребував би великих сум бюджетних коштів, особливо для нерентабельних підприємств.

Подальше зниження рівня зобов'язань державної підтримки кредитного забезпечення галузі тваринництва, яке пропонується низкою вчених, експертів, а також з боку деяких країн, є некоректним і веде до дисбалансу конкурентних позицій вітчизняних та зарубіжних сільськогосподарських товаро-

¹ Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України // Зб. тез доп. X Всеукр. наук.-практ. конф., 22–23 листоп. 2007 р., Суми. У 2 т. Т.1. : зб. / Держ. вищ. навч. заклад «УАБС НБУ». – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 206 с.

виробників на аграрних ринках. За розрахунками уряду, державі потрібно відстояти максимально можливі його обсяги без зменшення упродовж, як мінімум, 10 років після набуття членства України в СОТ.

Напрями кредитної підтримки галузі тваринництва потребують адаптації до практики західних країн шляхом переорієнтації частини коштів на участь держави у фінансуванні створення культурних пасовищ у зонах найбільшого зволоження (Полісся, Карпати, окремі зони Лісостепу) та формування у цих зонах стада м'ясних порід худоби (заходи "зеленої скриньки"). Нині реальним й ефективним шляхом розв'язання проблем сталого розвитку аграрної сфери повинна стати активізація кредитного процесу з метою фінансування придбання природоохоронних і ресурсозберігаючих технологій, інвестування у заходи щодо підвищення родючості ґрунтів тощо.

Доцільно також розширення заходів "зеленої скриньки" новими статтями витрат кредитної підтримки екологічного спрямування, зокрема: на виведення з активного аграрного обороту деградованих малопродуктивних сільськогосподарських угідь та переведення їх у культурні пасовища – залуження й залісення; розширення органічного виробництва; розвиток конярства як складової агротуризму; створення польових вітрозахисних лісосмуг.

Стратегічного значення набуває кредитна підтримка формування ринкової інфраструктури, особливо її маркетингової та комунікаційно-інформаційної складової, а також ефективних і прозорих каналів просування продукції тваринництва від виробника до споживача. Зазначене становить основу формування організованого сільськогосподарського ринку з огляду на реальний стан цієї проблеми в Україні та досвід її розв'язання в багатьох країнах (Франція, Росія, Польща, США, країни ЄС). Пропонується, зокрема, передбачити кредитну підтримку держави у формуванні національної мережі оптових ринків свіжої сільськогосподарської продукції вітчизняного виробництва й живої худоби як місць концентрації попиту і пропозиції та виявлення реальних ринкових цін. Національна мережа може на-

лічувати 16-20 оптових ринків плодоовочевої й іншої свіжої рослинницької і тваринницької продукції та в межах 30 регіональних оптових ринків худоби. Це сприятиме доступу товаровиробників до участі у наступних за виробництвом сферах агробізнесу і підвищенню конкурентоспроможності їхнього виробництва.

Право користуватися державною кредитною підтримкою повинні мати підприємства, що дотримуються умов підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва шляхом впровадження новітніх ресурсозберігаючих і ґрунтозахисних технологій, дотримання вимог законів плодозміни, нормативу собівартості тощо.

Кредитна підтримка розвитку тваринництва має стимулювати інтенсифікацію виробництва.

Один із найважливіших чинників підвищення впливу кредитних важелів на виробництво – це розробка інноваційних фінансових технологій та нових кредитних продуктів. Встановлено, що в умовах економічної кризи для підвищення ефективності впливу кредитних важелів на виробництво банкам необхідно зосередити увагу на розробці спеціальних цільових кредитних продуктів, змінити традиційні загальні підходи до кредитування і застосовувати індивідуальний підхід до кожного позичальника, врахувавши можливості погашення для нього й потреби кожного сектору економіки. В цьому контексті банкам варто вивчити досвід впровадження зарубіжних кредитних технологій, які розробляють для кожного індивідуально, залежно від оцінки позичальника, його доходів, потреб у кредитних ресурсах і особливостей сфери діяльності.

На основі аналізу зарубіжного досвіду запровадження нових кредитних продуктів доцільне застосування гнучких методів погашення кредитів, кредитних пропозицій з ануїтетом, комбінованої форми процентних ставок та малопоширеного для кредитного ринку України консорціумного кредитування¹. Крім розширення асортименту кредит-

¹ Гудзь О. Є. Використання фінансових інноваційно-гібридних технологій в аграрній сфері / О. Є. Гудзь // Матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. [«Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин»], (Умань, 20–21 трав. 2010 р.). – Умань : Сочинський, 2010. – Ч. I. – С. 94–96.

них продуктів для суб'єктів господарювання, банкам необхідно інтегрувати окремі банківські операції й пропонувати комплексні рішення своїм клієнтам, що дасть змогу враховувати весь спектр їхніх індивідуальних потреб. Комплексні пакети банківських продуктів дадуть змогу банку збільшити обсяги комісійних доходів за рахунок зростання продажів, а клієнту – знизити вартість комплексного продукту порівняно з роздрібною ціною на окремі продукти та послуги, що сприятиме його інтеграції у тіснішу багатопрофільну співпрацю з банком. Тому кредитні продукти можуть бути об'єднані у великі блоки за цілями кредитування й кредитними інструментами. З часом можливі варіації за ціною, сумами і строками кредитування.

Обсяги кредитування найближчими роками доцільно збільшити за рахунок нестандартних продуктів, таких як: форвард, форфейтування, факторинг, фінансовий лізинг, проектне фінансування та торгове фінансування. Нетрадиційні для України форми кредитування можуть стати одними з прогресивних напрямів матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва, які відкривають користувачам доступ до передової техніки і технологій та оновлення основних виробничих засобів.

Гібридні фінансові технології – це низка реальних економічних заходів, що мають характер фінансування, завдяки яким підприємство, не створюючи власну дистрибуторну систему й складну управлінську структуру, може скористатися послугами франчайзингу та факторингу, а також, не здобуваючи у власність засоби виробництва, можуть одержати знаряддя праці в лізинг. Відзначимо важливу особливість такого інструменту як фінансовий сурогат: заходи, що належать до нього, дають змогу істотно знизити потребу в капіталі як у власному, так і в залученому¹.

Таким чином, удосконалення державної підтримки кредитного забезпечення розвитку галузі тваринництва не може відбуватися

хаотично, без визначення пріоритетів, загальної стратегії, встановлення кінцевих параметрів. Якість його стану та ефективність функціонування залежить від взаємоузгодженості дії окремих складових кредитного механізму. Такий механізм має передбачати оптимальне співвідношення між державним регулюванням і дією ринкових законів. Державна підтримка кредитного забезпечення галузі тваринництва має: стимулювати розвиток ринкових механізмів та конкуренцію; забезпечувати реалізацію цілей (відповідно цільову групу), досягнення яких без підтримки не відбудеться; передбачати прозорість надання бюджетних коштів і бути зрозумілими для цільових груп; передбачати способи поінформованості для реципієнтів віддалених регіонів; містити механізми обліку розподілу й можливості контролю використання коштів; періодично оцінюватися на предмет ефективності.

Для підвищення ефективності державної підтримки кредитного забезпечення тваринницької галузі необхідно: здійснити індивідуальний підхід до формування застави; провести декомпозицію напрямів здешевлення кредитів; розробити ефективніші схеми підтримки довгострокового кредитування інвестиційних проектів галузі; узаконити використання землі як предмета застави, оскільки діє мораторій на її купівлю-продаж; розширити спектр нових банківських продуктів і застосування інноваційних та гібридних фінансових технологій; створити надійну систему оцінки ефективності управління банківськими кредитами; прискорити поширення практики активнішого залучення довгострокових кредитів, потреба в яких для галузі тваринництва є надзвичайно гострою.

Тобто, в аграрній сфері необхідно сформувати спеціальну кредитну систему, для розвитку інфраструктури якої мають бути застосовані особливі методи державного регулювання. До останніх слід віднести забезпечення державою сприятливих економічних умов, правове забезпечення, сприяння створенню й розвитку кредитних інституцій і безпосередню участь у деяких із них. Завдяки такому новому підходу можна буде розв'язати центральну проблему роз-

¹ Гудзь О. Є. Використання фінансових інноваційно-гібридних технологій в аграрній сфері / О. Є. Гудзь // Матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. [«Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин»], (Умань, 20–21 трав. 2010 р.). – Умань : Сочинський, 2010. – Ч. I. – С. 94–96.

витку галузі тваринництва – створення конкурентоспроможної продукції для задо-

волення платоспроможного попиту населення України.

У контексті забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва здійснено пошук та наукове обґрунтування напрямів удосконалення державної підтримки кредитного забезпечення галузі тваринництва. Розроблено практичні рекомендації щодо надання банківських кредитів для стабільного й ефективного розвитку тваринництва.

В контексте обеспечения устойчивого развития аграрного производства осуществлен поиск и научное обоснование направлений совершенствования государственной поддержки кредитного обеспечения отрасли животноводства. Разработаны практические рекомендации по предоставлению банковских кредитов для стабильного и эффективного развития животноводства.

In the context of sustainable development of agriculture by the discovery and scientific study areas of improvement of the state support the credit of Livestock. Practical recommendations for the bank loans of stable and effective development of animal husbandry.

*

**М.А. ПРОДАНЧУК, кандидат економічних наук, доцент
Буковинський державний фінансово-економічний університет**

Стратегічний аналіз витрат як основа прийняття оптимальних управлінських рішень

Сучасні економічні умови, які характеризуються динамічністю та складністю кон'юнктури ринку, посиленням конкурентної боротьби, швидкими й непередбачуваними змінами законодавства, вимагають стратегічного підходу до процесу управління. Важливою складовою цього процесу є стратегічний аналіз витрат, суть і завдання якого полягають у порівнянні власної внутрішньої структури витрат підприємства з конкурентами.

Стратегічний аналіз витрат є вихідним етапом стратегічного управління, який здійснюється на кожному етапі від формування до реалізації стратегії підприємства й у подальшому формує найважливіший інформаційний продукт, необхідний для стратегічного управління. Аналіз у стратегічному управлінні – необхідна передумова кожного наступного управлінського циклу, процедура, яка проводиться для вияву причин успіху або неуспіху стратегічної діяльності. Тому питання необхідності використання стратегічного аналізу витрат набуває особливої актуальності та потребує наукового дослідження.

Проблемі стратегічного аналізу витрат присвятили свої праці зарубіжні вчені В. Говіндараджан, М. Портер, А. Дж. Стрік-

ленд, А.А. Томпсон, Дж. Шанк та ін. У вітчизняній літературі це питання розглядають такі науковці як Ф.Ф. Бутинець, М.В. Володькіна, Т.В. Головка, Г.Г. Кірейцев, О.С. Кравченко, А.П. Міщенко, П.Т. Саблук, С.В. Сагова, спираючись на наукові розробки зарубіжних авторів.

Мета статті – визначення головних пріоритетів стратегічного аналізу витрат як передумови ефективного управління агробізнесом і підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств у сучасних умовах.

У науковій літературі зміст стратегічного аналізу трактують по-різному. Так, проф. Р.А. Фатхутдінов вважає, що стратегічний аналіз – це виконання відповідної функції управління, зорієнтованої на перспективу і такої, що має високу невизначеність¹. З.С. Шершньова зазначає, що метою стратегічного аналізу є змістовний та менш-більш формальний опис об'єкта дослідження, виявлення особливостей, тенденцій, можливих і неможливих напрямів його розвитку². На нашу думку, дані трактування не розкрива-

¹ Фатхутдінов Р.А. Стратегический менеджмент: [учеб. для студ. вузов] / Р.А. Фатхутдінов – 2-е изд. [доп.]. – М. : ЗАО "Бизнес-школа "Интел-Синтез", 1998. – С. 408

² Шершньова З.С. Стратегічне управління: [навч. посіб.] / З.С. Шершньова, С.В. Оборська. – К.: КНЕУ, 1999. – С. 31.